

LA FONOLOGIA NATIVA I NO NATIVA: ANÀLISI I CREACIÓ DE RECURSOS DIGITALS (FONONARED)

Projecte I+D+i / PID2020-113971GB-C21, finançat
pel MCIN/AEI/10.13039/501100011033/

(01/09/2021 - 31/08/2024)

IP1: Clàudia Pons-Moll

IP2: Maria-Rosa Lloret

Projecte IN[21]_HMS_LIN_0082, finançat per
Fundación BBVA - Becas Leonardo a
Investigadores y Creadores Culturales

(30/06/2021 - 30/03/2023)

IP: Clàudia Pons-Moll

UNA MICA D'HISTÒRIA

Som el **Grup d'Estudi de la Variació Dialectal (GEVAD)**,
del grup consolidat **Grup d'Estudi de la Variació (GEV)**.

Grup de Recerca Consolidat, Generalitat de Catalunya, Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR), IP: Lluís Payrató, darrer ajut concedit: 2017SGR942 (01/01/2017 - 12/31/2020), renovació en curs.

Visiteu el nostre web:

<https://stel.ub.edu/gevad/>

GEVaD

I. OBJECTIUS DEL PROJECTE ACTUAL

- **Objectiu A. Manlleus, fonologia i morfologia flexiva:** creació d'un corpus digital de manlleus del català amb informació fonològica i morfològica, per a la descripció i formalització de les dades mitjançant models basats en restriccions (amb l'ajut de la Beca Leonardo).
- **Objectiu B. La fonologia del català com a L1 i com a L2:** implementar recursos en línia ja existents per a l'aprenentatge de la pronúncia del català com a L1 i L2.
- **Objectiu C. Reptes de la fonologia nativa:** anàlisi experimental i formal de fenòmens singulars, i conseqüències del contacte entre varietats lingüístiques.

OBJECTIU A. MANLLEUS, FONOLOGIA I MORFOLOGIA FLEXIVA

- Creació d'un corpus digital de manlleus del català (**200-250 manlleus**) d'origen **anglès o francès**, amb informació fònica en **català central** (**transcripció fonètica i arxiu sonor**) i flexiva (**gènere gramatical**) d'accés lliure i gratuït.

AI. Quines estratègies fonològiques fa servir el català en l'adaptació de manlleus?

- **No reparació:** gadget [e], collage [o], futon [n], atelier [r]
- **Reparació innecessària:** [éksel] (angl. [iksél]), [xálowin] (angl. [ælwí:n])
- **Adaptació a la fonologia nativa:** web [p] (angl. [wéb]), airbag [k] (angl. [érbæg]), bridge [tʃ] (angl. [brídʒ])
- **Reparació divergent:** [e]spam, [e]script, [e]steps, [e]spinning, [e]spòiler (cf. [ə]stop, [ə]sport, [ə]slògan)
- **Aproximació al no marcat:** esn[ó]b, esl[ó]gan, dr[ó]n, l[ó]ft; w[é]b, top t[é]n, p[é]n-drive, Intran[é]t
- **Relacions d'implicació** entre els fenòmens fonològics que es detecten en un mateix manlleu: hoquei [xókej] [ukéj] (*[ókej], *[xukéj]).

A2. Quines estratègies fa servir el català en l'assignació de gènere gramatical als manlleus?

1. Factors semàntics:

- Gènere del mot equivalent en la llengua receptora: *pick-up* (F) / 'camioneta' (F)
- Gènere del mot genèric o de l'hiperònim: *crep* (M) / 'menjar' (M); *pick-up* (M) / 'cotxe' (M)
- Gènere de la llengua donant (en el cas del francès): *crep* (F) < *crêpe* (F)

2. Factors formals:

- Influència del segment ortogràfic: *crep* (M), *pick-up* (M)
- Influència del segment fònic terminal: *crep* (M), *pick-up* (M)
- Influència de la pseudoterminació de gènere: *crep-Ø* (M), *pick-up-Ø* (M)

3. Aproximació al no marcat: Masculí.

4. Superposició de factors semàntics i formals: Quins són més determinants?

OBJECTIU A. MANLLEUS, FONOLOGIA I MORFOLOGIA FLEXIVA

Qui hi participa?

- IP responsable: Clàudia Pons-Moll
- Maria-Rosa Lloret
- Jesús Jiménez (UV)
- Equip de treball: Xevi Pujol (doctorand)
Gaja Jarosz (U Massachusetts, Amherst, EUA)
Karen Jesney (U Carleton, Canadà)

Tesi en curs:

- Xevi Pujol: *La nativització fonològica dels manlleus en català central: anàlisi tipològica, descriptiva i formal*. Dir: Clàudia Pons-Moll.

OBJECTIU B. LA FONOLOGIA DEL CATALÀ COM A L1 I COM A L2

- BI.** Implementar un recurs en línia que s'ha desenvolupat a la Norwegian University of Science and Technology (NTNU, Trondheim) per a l'anàlisi contrastiva de l'inventari fònic de més de 500 llengües (projecte LI-L2map: <https://li-l2map.hf.ntnu.no/>), basat en el UCLA Phonetic Segment Inventory Database (UPSID; Maddieson, 1984), amb la incorporació d'informació fonotàctica i sil·làbica del català i el desenvolupament d'exercicis pràctics per a la pronúncia del català com a L1 o com a L2.

B2. Implementar el nostre recurs per a l'aprenentatge i la millora de la pronúncia del català com a L2 (*Guies de pronunciació del català: <https://www.guiesdepronunciacio.cat>*), actualment disponible per a L1 espanyol i anglès, amb la finalitat d'ampliar les dades amb altres llengües i per analitzar la correlació entre la percepció de les categories vocàliques marcades del català i la seva acomodació lingüística en català com a L2.

OBJECTIU B. LA FONOLOGIA DEL CATALÀ COM A L1 I COM A L2

Qui hi participa?

- IP responsables: Maria-Rosa Lloret; Clàudia Pons-Moll
- Josefina Carrera-Sabaté
- Violeta Martínez Paricio (UV)
- Equip de treball: Jacques Koreman (Norwegian U of Science and Technology, Noruega)

Tesi en curs:

- Jesús Bach: *Variació fònica del català com a L2: segments i suprasegments en el català parlat per anglòfons*. Dir.: Josefina Carrera-Sabaté i Meghan Armstrong (U Mass., Amherst) [Tutora: Maria-Rosa Lloret]

OBJECTIU C. REPTES DE LA FONOLOGIA NATIVA: ANÀLISI EXPERIMENTAL I FORMAL DE FENÒMENS SINGULARS, I CONSEQÜÈNCIES DEL CONTACTE ENTRE VARIETATS LINGÜÍSTIQUES

- CI.** Anàlisi experimental i formal de fenòmens fonètics, fonològics i morfològic-flexius del català que s'han descrit com a **singulars** per no seguir (en principi) les tendències universals, i comparació amb fenòmens afins en altres llengües, especialment les romàniques:
- **Enfortiment i afeybliment en determinades posicions prosòdiques:** Ex. epítesi consonàntica àpi[t] (general), còrro[t] o còrro[k] (gironí), canvi[j] per *canvio* o tatu[w] per *tatuo* (balear).
  - **Condicionaments mètrics en català:** distribució de patrons rítmics en textos poètics; distribució del pes prosòdic en estructures coordinades binominals (ex. blanc o negre vs. *black and white*).
  - **Regularització i extensió de les marques flexives del català:** gènere i flexió verbal.

C2. Tenint en compte les desviacions respecte de la fonologia nativa del català i les regularitzacions fonològiques i morfològico-flexives, estudiar els **canvis provocats pel contacte de varietats:**

- Aspectes fonètics i fonològics: Ex. harmonia vocàlica en valencià.
- Aspectes morfològico-flexius: Ex. canvi-c per (jo) *canvio* o tatu-eig per (jo) *tatuo* (alguerès).
- **Pèrdua de trets de la fonologia nativa** com a indicatiu de **pèrdua de vitalitat** d'una varietat dialectal i convergència amb altres varietats o llengües de prestigi.

OBJECTIU C. REPTES DE LA FONOLOGIA NATIVA

Qui hi participa?

- IP responsable: Maria-Rosa Lloret
- Josefina Carrera-Sabaté
- Clàudia Pons-Moll
- Jesús Jiménez (UV)
- Violeta Martínez-Paricio (UV)
- Esteve Valls (UIC)

Tesi en curs:

- Cristina Albareda: *L'al·lomorfa contextual i la pressió paradigmàtica de les preposicions a, en i amb en català*. Dir.: Maria-Rosa Lloret i Clàudia Pons-Moll.

2. METODOLOGIA

1. Creació de corpus de manlleus:

- Creació d'una plataforma digital (amb l'ajut de la beca Leonardo) (empresa Moixó)

2. LI-L2 català:

- Projecte LI-L2map, CALST-català: <https://li-l2map.hf.ntnu.no/>
- Implementar les *Guies de pronunciació del català* per a L2 català: <https://www.guiesdepronunciacio.cat>

3. Anàlisi lingüística:

- Teoria de l'optimitat, incloent-hi models de base estocàstica (teoria de l'optimitat estocàstica) i probabilística (gramàtica de màxima entropia); Gramàtica harmònica
- Sociofonètica; mètode verbotonal
- Combinació de mètodes quantitativus i qualitativus

3. RESULTATS FINS ARA

Consulteu les publicacions, participacions en congressos i tesis (i TFM) al nostre web:

<https://stel.ub.edu/gevad/>

EXEMPLE I DE RESULTATS DE L'OBJECTIU A. PRÉSTECES, FONOLOGIA I MORFOLOGIA FLEXIVA

Clàudia Pons-Moll & Xevi Pujol-Molist (2022): “L’adaptació fonològica de manlleus plans i aguts amb concurrència de vocals mitjanes en el català de Barcelona. Anàlisi experimental” [*article en procés de revisió*]

- **Objectius:** descriure i analitzar les realitzacions dels manlleus en què concorren **una vocal mitjana tònica i una vocal mitjana àtona** (nòbel, combo, Quebec, Repsol, Florette) en la varietat del català parlada a l'àrea de Barcelona.
- **Experiment de producció i experiment de judicis de naturalitat:**
- **20** parlants de l'àrea de Barcelona: 10 dones i 10 homes d'entre 30 i 45 anys
- **93** manlleus plans i aguts: a) **elicitació** a partir d'estímuls visuals
  - b) **valoració**, a partir d'estímuls sonors acompanyats d'imatge, de la naturalitat dels diferents patrons de realització vocàlica possibles per a cadascun dels 93 manlleus enquestats (390 estímuls en total, tenint en compte que la majoria de manlleus considerats admeten 4 patrons possibles i que una minoria n'admeten més de 4)

Resultats:

1. **Més freqüent: manca de nativització** (manca de reducció vocàlica i manca d'obertura de la vocal mitjana tònica): ['noβel], ['kɔmbo], [kə'βek], [rɛp'sol], [flo'ret]

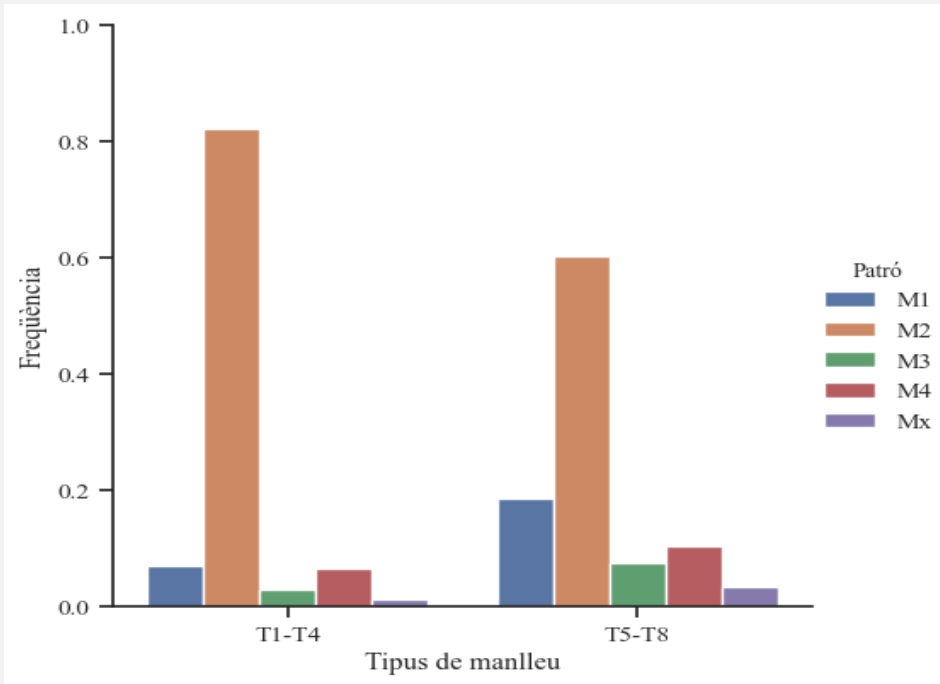
2. Més aviat marginals:

- **nativització** (aplicació de tots dos processos): ['nɔβəl], ['kɔmbu], [kə'βek], [rɛp'sol], [flu'ret]
- **nativitzacions parcials** (aplicació de només un dels processos implicats): ['noβəl], ['kɔmbu], [kə'βek], [flu'ret]; ['nɔβel], ['kɔmbo], [ke'βek], [flo'ret]
- **Variabilitat depèn de:**
  - Caràcter oxíton → major dispersió de patrons / augment dels patrons marginals [flu'ret], [flu'ret], [flo'ret]
  - Discrepància de timbre entre tòniques i àtones → nativitzacions parcials del tipus [flo'ret] (en oxítons) + nativitzacions totals del tipus [flu'ret] (també en oxítons)
  - Caràcter anterior de les àtones → la nativització sobretot en oxítons, però també en paroxítons ([kə'βek], ['nɔβəl])
  - Caràcter anterior de les tòniques → nativitzacions parcials del tipus [flo'ret] només en oxítons

Exemple dels resultats obtinguts:

I. Caràcter oxíton → major dispersió de patrons / augment dels patrons marginals: [flu'rɛt], [flu'ret], [flo'ret]

- M1. Nativització: ['nɔβəl], ['kɔmbu], [kə'βɛk], [rəp'sɔl], [flu'ret]
- M2. No nativització: ['noβel], ['kombo], [ke'βɛk], [rep'sɔl], [flo'ret]
- M3. Nativització parcial: ['nɔβəl], ['kɔmbu], [kə'βɛk], [flu'ret]
- M4. Nativització parcial: ['nɔβel], ['kɔmbu], [ke'βɛk], [flo'ret]

Freqüència de realització de cada patró en funció de les característiques accentuals dels manlleus (T1-T4: paroxítons vs. T5-T8: oxítons)

EXEMPLE DE RESULTATS DE L'OBJECTIU B. LA FONOLOGIA DEL CATALÀ COM A L1 I COM A L2

Projecte CALST-català:

- Sobre l'**inventari**: decidir sobre la incorporació o no a l'inventari de la velar nasal, les africades i les semivocals, en funció del nombre de parells mínims trobats. <https://l1-l2map.hf.ntnu.no/>

Consonants Vowels Diphthongs Consonant clusters Language information

Use base consonants only

	Labial		Dental	Coronal			Retroflex	Dorsal			Radical		Laryngeal
	Bilabial	Labio-dental		Alveolar	Palato-alveolar			Palatal	Velar	Uvular	Pharyngeal	Epi-glottal	Glottal
Plosive	p b			t d				k g					
Affricates					tʃ dʒ								
Nasal	m			n			ɲ	ŋ					
Trill				r									
Tap, Flap				r									
Lateral flap													
Fricative		f	θ	s z	ʃ ʒ		j x						
Lateral fricative													
Approximant							j	w					
Lateral approximant				l			ʎ						

EXEMPLE DE RESULTATS DE L'OBJECTIU B. LA FONOLOGIA DEL CATALÀ COM A LI I COM A L2

Projecte CALST-català:

- Cerca de **parells mínims** per als exercicis de discriminació i identificació: actualment en fase de revisió les consonants (veg. mostra Excel a diapositiva següent). <https://www.ntnu.edu/isl/calst>

(Hem comptat amb l'ajut dels alumnes de màster Aina Torres i Blai Vázquez)

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
573	n contrasts													
574														
575	n-d		see d-n											
576														
577	n-m		see m-n											
578	43													
579	n-p initial onset													
580	nap	turnip	nyap	mess										
581	nu	naked	nyu	gnu										
582	napa	leather	nyapa	stain										
583														
584														
585														
586	n-p medial onset													
587	mona	monkey	monya	bow, ribbon										
588	allunar	land on the moon	allunyar	to move away										
589	mana	manna, s/he is in charge	manya	knack										
590	pena	punishment, sadness	penya	rock										
591	campana	bell	campanya	campaign										
592	canó	cannon	canyó	canyon										
593	vana	(fem.) futile	banya	horn										
594														
595	n-p final coda													
596	gin	gin	giny	scheme										
597	punt	dot, point	puny	fist										
598	ban	public announcement	bany	bath, bathroom										
599	con	cone	cony	(colloquial) minge										
600	ren	reindeer	reny	scolding										
601														
602	43													
603	n-r final coda													
604	sant	saint	sang	blood										
605	barrant	(gerund) blocking	barranc	ravine										
606	vint	twenty	vinc	I come										
607	fan	fan	fang	mud										
608	ren	reindeer	reng	lists, row										
609														

Fiber Inici Inserció Presentació de la pàgina Fórmules Dades Revisió Visualització Ajuda Acrobat Explica'm què vols fer Comparteix

Enganxa Retalla Copia Copia el format Porta-retalls

Calibri 12 A A Ajusta el text General

N K S Tipus de lletra Alineació Nombre Format condicional Aplica-hi format de taula

Normal Bé Incorrecte Neutral Càlcul Cel·la de c... Cel·la enllaç... Entrada Nota Resultat

Inserix Suprimeix Format Suma automàtica Emplena Esborra Ordena i filtra Cerca i selecciona

Cel·les Edició

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S
395																			
396	tj contrasts																		
397																			
398	tj-t	see t-tj																	
399	32																		
400	tj-f initial onset																		
401	tjec	Czech	xec	check		NO													
402																			
403	tj-f medial onset																		
404	catxa	bluff	caixa	box		NO													
405																			
406	33																		
407	tj-d3 initial onset																		
408						NO													
409	tj-d3 medial onset																		
410	botxa	boccie ball	botja	???? (plant)															
411	embotxar	to move out a boccie ball	embotjar	????															
412	metxa	wick	metge	doctor															
413	borratxa	drunk [fem.]	borratja	borage (plant)															
414	lletxa	vadigo (fish)	lletja	ugly [fem.]															
415	matxet	machete	metget	small doctor															
416																			
417	s contrasts																		
418																			
419	s-z initial onset																		
420	zelar	watch over	celar	to hide		poc comuns, però no he trobat res més...													
421	zeta	z	seta	seta (biology)															
422	zonat	polypore	sonat	crazy															
423	zel	heat (animals)	cel	sky															
424																			
425	s-z medial onset																		
426	caça	hunting	casa	house															
427	vessar	to spill	besar	to kiss															
428	bassa	pool	base	base															
429	passar	to pass	pesar	to weigh															
430	caçar	to hunt	casar	to marry															
431																			
432	s-j initial onset																		
433	xalar	to drive crazy	salar	to salt															
434	xal	shawl	sal	salt															
435	xac	[interjection]	sac	bag															
436	xou	show	sou	salary															
437	xec	cheque	sec	dry															
438	xoca	[he/she] crashes	soca	log															
439																			
440																			

EXEMPLE DE RESULTATS DE L'OBJECTIU C. REPTES DE LA FONOLOGIA NATIVA

Maria-Rosa Lloret (2022): “Epítesis consonàntiques fonètiques i morfològiques” [article en premsa]

- **Epítesi consonàntica:**
  - en contra de la preferència per síl·labes obertes (CV millor que CVC)
  - en contra de la preferència per cods simples (CVC millor que CVCC)
  - en contra de la preferència per cods simples amb obstruents (com més sonants millors cods)
- **La síl·laba final de mot** presenta una singularitat destacada: es caracteritza per exhibir preferències conflictives, pel fet de ser alhora una posició **estructuralment feble (a)** i **estructuralment forta (b)**:
  - a) Jerarquia de prominència seqüencial (Kaplan 2015: 1250):
Síl·laba inicial > **Síl·laba final** > Síl·laba medial
  - b) **FINAL-C**: Cada paraula prosòdica termina en consonant (McCarthy i Prince 1994: 356), aplicable a altres constituents prosòdics (arrel, mot lèxic, mot prosòdic)

En conjunt, s'observa **un escalat entre els recursos fonètics i els morfològics** a què la llengua recorre per reforçar el caràcter prominent de la posició final de mot:

a) Solucions fonètiques:

tre[ɲ(k)] (centr.); llun[t], tròle[k] (val.)

canvi[j], tatu[w] (bal.)

→ mar[k] (centr.)

└ mar[t] (centr.); àpi[t] (*bigòti[t]) (+ analogia)

b) Solucions morfològiques:

→ pòrto[t] (gir.) (+ analogia)

└ pòrto/e/i[k] (centr., occ.)

canvi[k], tatu[k] (eiv.) (+ extensió paradigmàtica irregular)

canvi[k], tatu[étʃ] (alg.) (+ extensió paradigmàtica regular)

I això és tot de moment...

Gràcies per la vostra atenció.